

Flykten från Angola.

ANGOLA, för ett år sedan...

Ende svensken farmaren i Angola, Ystadpojken Gösta HAMMAR, och hans Svenskfinska fru Ceres från Bergå, berätta om sin flykt undan inbördeskriget i Augusti förra året, efter 26 års vistelse på Mombolo-prärien, 15 km från Cassongue, ett litet samhälle beläget 15 mil Nordväst om Nova Lisboa, numera Huambo..

1) Innan du börjar din berättelse, låt oss få veta: hur kom du egentligen till Angola, ända från Ystad?

Gösta: Det var mina dåliga ögons fel att jag blev affikan. Jag led mycket tidigt av svår närsynthet. När jag var omkring tolv år, hade jag redan bytt glasögon tre gånger, behövde jämt starkare glas. Slutligen förbjöd mig min gamle farbror, Prof. Fritz Ask, ögonläkaren i Lund, att fortsätta i skolan. Jag kommer ihåg att jag blev ganska belåten över hans förbud att plugga, och det är nog sant att just min brist på utbildning ledde mig till allt möjligt intressant, långt bortom Sverige, fast jag just då naturligtvis inte hade en aning om vad som väntade mig.

Till en början blev jag skickad till min fader i Algeriet, där han på gamla dar köpt en gård i Bouzareah, nära Alger. Han hade varit regementsläkare i Ystad (Kungl. Skånska Dragon Reg. K6) och var nu förtidspensionerad eftersom hans regemente skulle indragas. Detta var 1925. Jag hjälpte honom med denna lilla farm till hans död 1927. Min moder flyttade till sin släkt i Marseille. Gården i Bouzareah såldes och jag fick jobb hos mina morbröder i Frankrike. De sysslade med timmer, även exotiska träslag och hade en firma i Kamerun, vid Guinea-bukten, strax norr om Ekvatorn. Då jag fyllt arton år fick jag fara dit och hjälpa till. Jag hade under tiden fått tillstånd av läkarna att åter börja studera, vilket jag gjort så smått på egen hand i Marseille.

I Kamerun lärde jag avverkningen i skogen, firman köpte även timmer av andra och skeppade Mahogany, Afrikansk Teak, Obechi mm till olika delar av världen. Med tiden blev jag chef för vår lilla firma.

Efter krigsutbrottet blevo vi snart isolerade från vårt huvudkontor i Europa, liksom alla andra bolag: efter Frankrikes fall brötos kommunikationerna helt. Jag stängde min firma och for upp till en kaffe & boskapsfarm i norra Kamerun för att hjälpa en vän, ~~varxxx~~

Men så kom General Leclercq och intog landet i de Gaulles namn, och det blev fart igen på kommersen. En vän och konkurrent bad mig ta över sitt bolag medan han, som fransman & flygare, gick ut i kriget med "la France Libre". Detta bolag, Société Africaine Forestière & Agricole, vars timmerbransch jag övertog, centraliserade all timmerexport från Kamerun till England under hela kriget. Jag blev agenten för British Timber Control.

.....

Efter krigets slut, då min vän för en tid kommit tillbaka, for jag till Sverige. Som jag hade varit utan ferier i närmare tio år, stannade jag hemma under ett helt år, under vilket jag gifte mig med Ceres. Hon var en ung sångerska, som kommit från Finland för att ta sånglektioner för Fru von Vegesack. Hon jobbade hos Inga Tidblad, men hade denna sommar plats hos Olle Widgren, som är min svåger: det var där jag träffade henne...

Men allt går ju inte som man hoppas och tror. Kamerun med dess värma och fukt (4 till 6000 mm regn årligen, omkr. 30 gr. Celsius dygnet om) passade inte alls för Ceres; efter några år blev hon mycket sjuk och måste sändas hem. Doktorerna förklarade att hon ej skulle kunna leva länge i detta hemska klimat, som jag själv var så van vid sedan unga år... Ceres måste vistas i hälsosammare trakter.

Vid det här laget hade vi redan två små döttrar, Ylva och Nina, och att redan så här snart skiljas från min familj var otänkbart. Jag sade upp mitt jobb i firman (fortfarande SAFA), lovade att lära upp en av mina yngre medhjälpare för VD posten. Sex månader därefter for jag ut på prospektionsresa i avsikten att finna ett bättre klimat för Ceres. Vi voro nu 1949.

Jag besökte Angola, Belgiska Kongo (som Kaire hette på den tiden), Rhodesia, Sydafrika. Jag fastnade för Angola, där jag hade en vän från Göteborg, Clarence Lyon. Vi hade korresponderat sedan vi träffades ombord "Temnaren" under sista resan ut. Clarence var onde svensken i Angola på den tiden, men det fanns även en svenska i Lobito, Inger Fernandes, gift med en portugis Fernando Lisboa Fernandes (som sedermera blev vår svenske konsul).

Det var Clarence Lyon, som visade mig den plats, som jag kort därefter köpte och där Ceres och jag kommo att leva i över ett kvartsekel. Två söner föddes oss där: Tom och Bill.

Det rådde här ett härligt klimat, precis vad som passade Ceres och barnen. Farmen var (är) belägen på en högplatå, 1800 meter över havet. Mombolo, som det kallas, är ett prärieområde om 30 till 40 km i diameter, omringat av berg (ett mindre Serengeti, fast med mindre villgråd). Det fanns få infödingar i denna trakt på den tiden och förutom Clarence, som bodde vid Chipepe-berget (2300 m) 18 km därifrån, fanns endast tysken Hans Hütter, vars farm låg 43 km bort på andra sidan av Mombolo. I den lilla byn Cassongue, 20 km västerut, bodde statens representant, på den tiden endast en ung "Chefe do Posto" och några få handelsmän: Correia, Teles, Canha & Tomás.

Under senare år förändrades dock bilden en hel del: Lyon flyttade 1966 söderut till gränsen med Namibia (SWA) och öppnade där en liten kommers. Cassongue blev länsstad och mera befolkad, fick skola och sjukhus och postkontor. Mycket händer under loppet av 25 år... Mombolo-prärien uppdelades och två eller tre större företag invaderade vår lugna trakt och installerade sig i och för boskapskötsel, vilket landet särskilt lämpade sig för.

Så gick det emellertid till att vi bosatte oss i Angola...

.....

Men ni själva, då ni kom dit, på vad sätt tänkte ni kunna förtjäna ert uppehälle. Gösta var ju mera timmer-avverkare från urskogarna?!

Ceres: På farmen fanns då vi köpte den ett hundra-tal nötkreatur och fem eller sex hektar kaffeplantage i produktion. Vi hade ännu lite pengar kvar så att vi kunde hålla ut under en tid. Och Gösta skrev en broschyr om Kameruns träslag och sände den till sin förra franska firma: de gävo honom en bra slant för den. Dessutom var vi unga och fulla av tillförsikt. Turen hjälpte oss också, eftersom det var året därpå, 1950, som kaffepriset ökade så sensationellt: vår första skörd gav oss nästan åter de pengar vi betalt för farmen!

Under följande år försökte Gösta sig på litet av varje: majs, råg, potatis, bönor, vete, sesam, ricinolja-frön, kålhuvuden, tobak! Han planterade även en mängd olika fruktträn. Och vad mera?..men allt detta gav oss sällan mer än pengarna tillbaka, ofta blev det förluster. Gösta brukar säga att han kunde skriva en ganska tjock volym om allt vad inte bör så eller plantera på Fazenda "Ceres" i Nombolo!

Själv hade jag fått kreaturen på min lott. Där fanns en god proportion mjölkkor och med de fem eller sex man som redan fanns på farmen byggde vi bättre installationer och fick igång smörproduktion.

Vi lånade pengar av Banco de Angola och planterade ytterligare 50 tusen kaffebuskar, men då första skörden kom - det tar fyra år innan det ger - hade kaffepriset dalat igen, åter blev det mycket lite pengar

För tio år sedan planterade vi citrus och åstadkom en apelsinlund om nära 2000 träd och en del citroner. Det blev en stor mängd frukt, men försäljningen gick trögt genom att vi befann oss så långt inne i landet, långt ifrån de stora städerna. Andra som kommit på samma idé lågo bättre till. Luanda befann sig 530 km från vår farm, Lobito 320: i Nova Lisboa, som var närmast, fanns redan mycken frukt...Men försök stoppa Gösta då han fått någonting i skallen...

Så småningom hade vi dock kommit underfund med att jordbruket, i stor eller liten skala, var en otacksam sak och började ägna oss mer och mer åt våra kreatur. När allt kom omkring var det boskap som lönade sig bäst och den gav, nu på våra äldre dar, mindre besvär. Gösta övergav sina lantbruksexperiment och vi hjälptes åt med boskapshjorden. Göstas allra sista planteringar var tre hektar passionsfrukt: detta hade vi bort börja med tidigare, det gick utmärkt. När vi under 1975 blevo nödgade överge vår farm, dignade dessa klätterväxter av frukt och jag hade under de sista månader kunnat föra några vagnslaster till Nova Lisboa, där vi fick 3 esc. kilot för dem från en juice-tillverkare.

Men vi lämnade också nära tusen djur av god ras, huvudsakligen Charolais, Swiss och Friesland-kor och över 200 får. Och där fanns sju vackra tjurar av Charolais/Alentejo-ras, vilka senare vi dock ännu denna dag äro skyldiga Angolanska staten för...

Men om man frågar mig vill jag säga, att allra svårast var det för mig att skiljas från mina kära husdjur, hundarna och kattorna på gården. När jag tänker på Niffi, den guld-gula katten, som från sin älsklingsplats vid flammen under

isskåpet, brukade komma in till mig i sängen om mornarna och linda sig runt min hals...

Ni som hela tiden bodde där nere: hur började inbördeskriget? Hur & när började ni först känna av det?

Gösta: Det mesta av vad som skedde är nu så känt av alla, jag har knappt något nytt att komma med...

I och med att andra länder gav sina kolonier fria, var det ju bara naturligt att Angolanerna skulle börja röra sig i den riktningen. Angola är ett ofantligt land, nästan tre och en halv gång Sverige.

MPLA, Movimento Popular de Libertação de Angola, kom till redan 1956 med Agostinho Neto. FNLA, Frente Nacional de Libertação de Angola, bildades under 1962 av Holden Roberto, senare Nobutus sväger. Jag vet inte med säkerhet vilken roll var och en av dessa två ledare spelade vid det första stora utbrottet i Februari 1961. Ett tusen trehundra portugiser, män, kvinnor och barn utan urskiljning blevo brutalt bringade om livet i norra Angola och i Luanda gjordes samtidigt ett försök att befria de politiska fångarna, varvid många portugisiska poliser, soldater & Tjänstemän förlorade livet. Portugisernas hämndaktion blev omänskligt grym och under följande år pågick obarmhärtig förföljelse av misstänkta element. Tio tusentals infödingar fick släppa livet till, många av dem förmodligen alldeles oskyldiga.

Man hörde därefter jämt i lokala radion om guerilla aktivitet i Norr och i Öster. - Snart hade även befrielseörelserna sina egna utsändningar, som det var rent härresande att lyssna till, fast man visserligen så småningom vände sig en smula... Det höll ju på under långa år.

Senare än de andra, under 1966, grundades UNITA, União Nacional para a Independencia Total de Angola, en utbrytargrupp ur FNLA. Dess chef, Jonas Savimbi, var från våra trakter, höglandet och hade fått sin uppfostran på någon utländsk mission, möjligen var han ämnad till präst. Han är en intelligent man och fenomenal talare på flera språk. Cassongue och Fazenda "Ceres" lågo alltså inom hans influens-zon.

Alla dessa befrielseörelser fördubblade naturligtvis sin aktivitet efter revolutionen i Portugal den 25 April 1974. Inte bara upphörde då de portugisiska trupperna att attackera: de retirerade. Många unga portugiser, får man säga, hade inte visat någon alls entusiasm för kriget, många började nu t.o.m. fraternisera...

Kolonialkriget var slut och portugisiska arméns enda men ganska kvistiga uppgift blev nu att upprätthålla ordningen och att skydda civilbefolkningen, vita som svarta.

Cheferna för de tre befrielseörelserna kallades till Portugal för att med portugisernas hjälp försöka enas och komma till stånd en koalitionsregering.

Men som vi alla vet, genast efter återkomsten eller få veckor därefter, bröt brödrakriget ut, i huvudstaden och i norr...

Savimbi höll sig till en början utanför. Han var emot allvård och var inte särskilt rustad för krig. Efter vad vi förstätt, hade han och hans folk knappast mer än vad de lyckats erövra från

portugiserna under årens lopp. Han räknade nog mest på sin personliga popularitet i södern, som utgör ett enormt område, och de röster han där kunde uppbringa i ett eventuellt val.

Under början till 1975 gjordes ännu ett försök att få de tre att komma överens, denna gång i Kenya med Jomo Kenyatta som mediatör. Men knappt hade de kommit hem, brakade det lös på nytt.

Och snart, efter diverse provokationer - bland annat blev ett tjugotal Unita-män anfallna och dödade i själva huvudstaden Luanda av MPLA - ingick Savimbi förbund med Holden Roberto i kamp mot Agostinho Neto.

När och hur kom det sig att ni ansåg er behöva fly landet och lämna allt vad ni ägde? Vad föranledde detta förtvivlade beslut?

Ceres: I vårt speciella fall hade vi otur att befinna oss just på gränsområdet mellan olika influens-zoner.

I Cassongue som i de allra flesta samhällen av liknande storlek, voro alla tre parti-grupperna representerade. Nu, i början av Augusti efter det Unita förenat sig med FNLA mot MPLA, blev dessa senares kvarter och kontor spolierade av de två andra och alla MPLA man kunde anträffa, eliminerade. Sådana blodbad som i Cassongue måste ha ägt rum samtidigt i hela regionen. Vi veta att på samma dag som detta hände i vår by (eller stad?), dödades över 80 MPLA i Santa Comba, 100 km norr om oss, ett trettiotal blev arkebuserade på den asfalterade vägen vid Chipipa på vägen till Nova Lisboa. Detta hörde vi av bekanta och ögonvittnen till detta brutala slaktande, utfört metodiskt och effektivt av Unita & FNLA i samarbete. Resten kan man bara ana...

Men vi ha lite mera detaljer om vad som försiggick i själva Cassongue, fast det råkade hända under just de dagar (eller den dag..) som vi voro i Nova Lisboa på vår dotter Ylvas ~~bröllop~~ bröllop. - Den som varit chef för MPLA i Cassongue distriktet var förste sjukvården på Sjukhuset, Oliveira. (Den portugisiska läkaren, en indier, kom upp från Vila Nova do Beles varannan vecka). Oliveira var en angenäm, litet ~~tyf~~ ^{tyf}tyfslagd, ljusbrun man om 40 år, mycket kapabel och härdig. Vi hade känt honom i fyra år och såg honom mycket ofta i samband med vaccinationer och annat för vår personal: vi hade nä omkring 30 man. En gång hade han med stor skicklighet avlägsnat en sticka, som kommit djupt in under min nagel. Han tog också ofta Göstas blodtryck och nu sist hade han sett till att vår lille boy, Luis, som fått barnförlamning, kom till Sjukhuset i Nova Lisboa Han hade blivit oss en riktig vän. - Oliveira blev den 7 Aug. lurad att fara i sin jeep till Jamba för att hämta en sjuk, som inte existerade. Han blev skjuten i bakhåll och "dog under transporten tillbaka till Cassongue"...Under tiden jagade man där som kaniner alla MPLA män och nedgjorde alla man fick tag i. Endast få undkom i bushen. - Vad beträffar de vita "sympatisantes" (flera sådana famus) hade de blivit förvarnade och gett sig iväg innan den planerade kuppen.

.....

I samma veva anföll Unitá & FNLA sina fienders kontor och huvudkvarter i stau, där fanns två olika strong-points, där man brukade se ungdomar, även Larn, exercera med trågeväv och öva marsch dagen i ändå. De förstördes i grund med kulsprutor och bazookas. Vår stackars vän Dona Alda Nabuco, som bor med sin bror Luis helt nära MPLA's ena kontor, fick ligga och trycka på golvet i sitt sovrum under anfallet medan kulorna kom in genom hennes fönster. - Alla redan övergivna boningar plundrades och stulna möbler & husgeråd lastades på vilken bil som helst som man antastade och tvingade chauffören att transporterå. Det var början till anarki.

Men vi måste också förklara att MPLA trupper i starka förband befann sig endast 60 km västerut i Amboiva. Vid den tidpunkten hade de även intagit alla kuststäderna mellan Luanda och Lobito. Hela Cassongues befolkning, den vita men också en mängd svarta, flydde nu i ångslan för deras hämnd.

Och i all denna oreda hade okända element börjat anfalla och plundra isolerade gårdar. Tre av våra grannar inom 10 km omkrets hade redan blivit rånade på alla pengar, värdesaker & vapen. Dessa grannar hade inte väntat på att värre skulle hända dem, utan flytt till Nova Lisboa.

Vid ett sista besök i Cassongue kunde vi konstatera, att hela administrationen och varenda handelsman rymt fältet. De tre barerna (pensões) hade övertagits av svarta, som ingenting alls hade kvar att bjuda på och som helst också ville skudda stoffet av fötterna. Om de ännu stannade var det väl i hoppet att få ärvå installationerna om den vite into kom tillbaka. Men skulle MPLA låta dem få behålla det när de nå snart intagit Cassongue?

Som säkert ganska klart framgår av detta, fanns det inte mera minsta möjlighet att vare sig köpa eller sälja, postgången var slut, avbruten sedan lång tid; vi voro alldeles isolerade...

Våra egna infödda medhjälpare voro ju alla inskrivna i Unitá och kunde man näppeligen räkna på när MPLA tog över i trakten. Vid minsta signal skulle de ge sig upp i bergen. Detta var inte en förmodan utan en visshet. Vi kände väl våra svarta efter så många år, de flesta hade börjat som små i Fazenda "Ceres"; de voro oss mycket tillgivna, men även deras värld höll på att ramla samman. De hade levat hela sitt liv i denna trakt i frid och ro - plötsligen ha de fyra olika problem: portugiserna, Savimbi, FNLA och MPLA, alla med olika tale & tänkesätt, och nu därtill skott och mord och våld... De kunde knappt börja försöka förstå då de sågo sina egna börja jaga och döda rasfränder och bröder. Vad var det frågan om och vad kom efter? Vad för slags frihet var detta?

Hur vi kom iväg från detta helvete?

Cösta: Låt mig berättå vidare. Som Ceres redan sagt, var Cassongue helt övergivet av tjänstemån & civila, varav några under dessa dagar blevo mördade. Den äldste av gamle Correias vita söner (han hade tre andra som var mulatter och som jag senare ska tala om) Paulo, blev brutalt eliminerad av FNLA på vägen till Santa Comba; hans svarte chaufför med lonomå. Det kan ha varit en hämndaktion, denne unge Paulo hade alltid

.....

visat sig synnerligen arrogant och överlägsen, vilket skaffat honom många fiender bland de svarta. Jag kände honom under hela hans korta liv, han föddes samma vecka som min son Bill, vilken, guskelov, redan farit hem till Sverige & Finland, där han befann sig i säkerhet med sin broder Tom.

Men, som redan sagt, mängder av svarta gävo sig också hals över huvud iväg att söka skydd i buschen, bortom sina byar, gripna av panik vid Oliveiras död och även skrämde av ryktet om MPLA's frammarsch från Amboivahället. Det började kännas kusligt, ängsligt, dumdrigt att stanna kvar här som ensamma vita, med odisciplinerade svarta trupper i närheten, utan skydd och utan råd. Det fanns tydligen ingenting annat för oss att göra än att rymma fältet.

Vi stärktes i detta beslut genom att vi fingo besök, den 19 Aug., av en FMLA patrull, som kom in på vår gårdsplan i en stor f.d. tippningsbil, tydligen spejande efter dieselolja, som längesedan överallt börjat tryta. Själv hade jag åtta tvåhundra liters fat av den varan undångömda, men så pass stora objekt äro svåra att camouflera i längden. Vi förstodo att vår tur att bli hemsökta snart var inne...och utan bränsle skulle vi vara helt hjälplösa.

Redan samma eftermiddag började vi därför göra i ordning vår lilla 404 Peugeot. På dess flak omgivet av en skyddskant kunde man lasta omkring 1200 kg, och som tak hade vi anbringat en tältduk på en ram av tretums rör. Vi försedde den med 300 liter dieselolja (ett helt fat plus några extradunkar), 30 liter motorolja, 50 liter vatten. Vi togo ytterligare ombord en säck apelsiner & passionsfrukter, en låda med mat mest ris och makaroni, ägg och bröd samt alla burkar som funnos kvar i vår "dispensa", skedar, gafflar & mugar; slutligen tre väskor med kläder av det nödvändigaste. Ceres tog loss ur ramarna några av älsklingstavlor, främst det vintriga skärgårdsmotivet som skänkts oss av Roland Svensson...

Vår granna, tysken Hütter, hade flera månader tidigare blivit bjuden till vår farm efter att ha sålt sin egen. Han bodde hos oss och vi skulle alltså få honom i sällskap. Han hade en precis likadan vit Peugeot, som vår egen, enda skillnaden var att dess överdel var heltäckt och att den var srittny. Vi lastade den på sammansätt. Det var bra att ha två likadana bilmodeller för den förestående långa resan, ifall det skulle uppstå problem på vägen. Förresten hade vi redan ett ganska allvarsamt sådant: Hans är nästan blind på ena ögat och ser ej vidare bra med det andra. I trafik är han oförmögen att köra; på en tom landsväg klarar han sig. Vi bestämde att skaffa en volontär i Nova Lisboa att köra hans bil för honom, det borde inte bli svårt.

Stackars Hans! Efter att ha sålt sin farm med boskapshjorden om 400 djur för en och en halv miljon escudos (300 tusen kr.), köpte han två boningshus i Cassongue och lät bygga två andra. Han hade skäl att förmoda att han hade sitt på det torra efter 43 års trüget arbete i vildmarken. Han hade nyligen lyckats hyra ut alla husen (två av dem till MPLA genom Oliveira...). Nu skulle han förlora vareviga dugg utom sin bil, precis som vi själva. Han är 67. Han lämnade visserligen sin mulattson Guilherme i Cassongue och hoppades att denne skulle ta hand om hans ägodelar; men vi ha senare fått veta att MPLA, då de en tid senare intogo staden, dödade alla mulatter. Även Correias två yngsta mulattsooner, José & Dionysio, tillsammans med deras hustrur och barn, ha blivit mördade. Man undrar varför. - Ingen har dock ännu nämnt Guilherme i detta sammanhang...

.....

redan hjälpt dem själva över den sista biten av djup sand. Denna jeep drog nu den första bileⁿ över kanten upp på landsvägen och vidare till^f den kunde fortsätta för egen maskin. Sedan kom den tillbaka för oss.

Vi voro kanske hundra km från gränsstaden Cuangar då vår del av förtruppskonvojen bromsade till stopp och det blev liv i våra mercenärer. En väpmad jeep kom tillbaka i full fart att hämta förstärkning och återvände inom kort med andra. Skottväxling hördes och även en kulspruta. Det blev ångslan i ledet av flyktingbilar. Det är förb-t obehagligt att inte veta vad som går på och inte kunna hjälpa ett smack om så skulle behövas. Vi voro ju helt obehäpnade och maktlösa...(ej en gång Ceres' lilla puukko!).

Efter en stund som förefallit oss oändlig hördes ett dån, som täckte alla andra ljud och vi sågo till vår gjädje en militär-helikopter...flera helikoptrar, nio stycken flyga förbi på mycket låg höjd.

Jag frågade en rekamrat vid min sida, vad de kunde vara för slag. Denne superoptimist svarade: "sao nossos, eles veem ajudar nos!...", "(de äro våra, de komma för att hjälpa!...) Viva!

Vi förstodo så småningom att de voro sydafrikanska maskiner som tydligen voro ute på SWAPO jakt. Det var förmodligen element av dessa senare som vållat oredan och oron. Allt blev snart åter lugnt och vi kunde fortsätta.

Den kvällen kommo vi till Caira en liten by 15 km innan Cuangar. Det var här vår landsman Clarence Lyon hade sitt hus och sin kommers. Vi hade kört i rask fart och voro faktiskt de första att anlända hit. Vi funno Clarence bostad och knackade på: hans trogne Bocoma öppnade och sa att hans "patrão" och "a Senhora" farit över gränsen till Rundu.

Rundu var närmaste SWA polis & tullstation, 150 km längre inåt landet. Vid själva gränsen helt nära här -8 km - fanns en liten förstation med två svarta tullare. Det var här vi skulle passera in i Namibia.

Vi hade räknat med att få sova ut hos vännen Clarence och hans Maisy, för första gången på vi mindes knappt hur länge, i en säng, men härav blev intet. Vi foro vidare till nämnda förstation, som låg på andra sidan av ett jättelikt stängsel, = gränsen. Åtta rader taggtråd till vänster och till höger, så långt ögat nådde. Åt vänster gick en smal väg längs stängslet ~~ned~~ till floden, alltjämt Cubango. Vi foro ned till stranden och valde där vår lägerplats att invänta resten av karavanen. Vi hade nått fram som nummer ett och två av dess alla fordon! Bravo Joaquim! kunde man säga, ty det var han som numera körde först, vem kunde stoppa honom...och det var Pösse som följt honom "som en liten hund"...

Det var otroligt skönt att få sova ut i relativ säkerhet och här vid denna vackra strand. Flodvattnet var klart och rent eftersom det inte regnat sedan i Maj. Stora vackra träd, som man nu hade lust att lägga märke till, gav skugga. Man visste att det allra värsta låg bakom oss: på andra sidan stängslet rådde ännu så länge ordning och reda (även om det kanske inte var så lugnt).

.....

Vi voro nu den 28 Augusti.

Vid åttatiden på morgonen körde vi upp till tullstationen en km högre upp vid stängslet. Tull männen meddelade att gränspolisen i Rundu blivit varskodda redan igår per telefon, skulle anlända när som helst nu och ta saker & ting om hand. Massor av bilar och lastbilar hade under natten ankommit och folk voro installerade överallt i gräset och under buskarna. Vi föreslogo von Ahlefeldt och familjen Bagdahn att lägga i vår närhet vid floden, dit ingen annan ännu kommit. Vi gjorde där litet senare upp våra planer om att hålla ihop för resten av resan till Windhoek. Vi voro i en kategori för sig: 1) utlänningar, 2) hade pass, 3) hade släktingar eller bekanta i Sydafrika/Namibia. Det var bara Joaquim som vi voro tveksamma om. Han var portugis, hade inte ett identitetspapper förutom sitt körkort, kände inte en själ söder om gränsen. Å andra sidan var han nödvändig som chaufför till gamle Hans och hade varit en slags vice länshövding i Angola. - Och så, för f-n, vi ville inte fara vidare utan honom! Vi återvände till gränspolisen och förklarade detta för honom; han skulle ge svar så snart han konsulterat Rundu.

Så här dags hade det blivit klart för oss att endast vi icke-portugiser med pass och anhöriga i SA eller SWA skulle tillåtas fara vidare. Alla portugiser måste vänta i Caira eller Cuangar för obestämmd tid, ett stort läger skulle upprättas för dem här vid gränsen. Semare fingo vi veta att de blevo fast här i många veckor... Man var inte redo för dem.

Under tiden hade ytterligare två bilar anlant från Namibia sidan till gräns-stängslet och ur en av dem steg vår gamle vän Clarence Hawks Lyon med sin fru Maisy! Det blev ett ~~rörande återseende~~. De voro på väg till sitt hus i Caira för att därifrån hämta vad de kunde med jeepen. De ville inte ens tänka på att stanna kvar, trots den korta distansen till gränsen.

Clarences hår hade ytterligare vitnat tyckte vi, och efter den historia han berättade, förstodo vi varför. - Han hade farit till Nova Lisboa i slutet av Juli och övernattat hos vänner som bodde bortom den lillaxstaden Vila R Flor, 20 km därifrån. På återvägen från dessa vänners farm passerade han ånyo Vila Flor, där han alltså tidigare varit sedd med sin jeep och man nu väntade på honom. Han borde ha varit på sin vakt, eller var det kanske just därför som han hade så bråttom Jag måste här än en gång påminna om vad jag tidigare förklarat att (detta var före MPLA's utrensning) alla tre partierna, som jag inte mer behöver nämna, voro representerade i varenda lokalitet av någon betydelse. Vart och ett hade sitt kontor eller kvarter och utanför dessa var deras flaggstänger med var och ens flagga som hissades varje morgon klockan åtta. Man var så till den grad petig med att alla borde stanna och i givaktställning hälsa flaggorna, var de nu befunno sig, då de hissades, att de allra flesta vita undveko att cirkulera när klockan närmade sig åtta och väntade en god stund, helst tills hon blev nio... Här kommer då Clarence och Maisy, som bott nere i södern och inte ännu hade reda på situationen här. När de körde förbi ett av dessa kontor höjdes flaggan på stången just efter det de passerat, antagligen av illvillig beräkning. Clarence som körde hörde sådana vrål bakom sin rygg att han började tro att han av misstag kört över någon, och

.....

stannade sin Landrover. På ett ögonblick var bilen översvämmad av väpnade män. De slet upp dörren, drog ut Clarence, slog honom med gevärskolvar och knytnävar tills han föll till marken. Där han låg fallen fortsattes misshandeln långt efter det han förlorat medvetandet. Man sparkade honom i magen och revbenen, medan man höll fast den energiska Maisy, som säkerligen under tiden gav dem händerna fulla; hon är stark som vilken karl som helst och har därtill ett starkt temperament. Men det hjälpte inte att hon skrek till dem att skona denne gamle man - han är närmre åttio - som just hade lyckats bli bra från ett blödande magsår...

När desse otyglade missdådare äntligen slutat, drogo de stackars Lyon mellan sig till sin "tenente", som förklarade att han konfiskerade jeepen för sitt partis räkning eftersom han, Clarence, underlåtit att stanna den för att saluera deras flagga (bandeira). Det hela var säkerligen en "coup Monté" och ingenting annat, för att ordna ett skäl att beröva honom hans jeep. Gud ska veta att detta slags fordon är synnerligen eftertraktat av alla partierna just nu.

Vi fingo oss aldrig till livs precis alla detaljer angående hur det sedan gick för Clarence och Maisy i denna grymma historia, men den jeep de nu kommo med var densamme. De hade på något sätt lyckats få den tillbaka och detta, om jag känner henne rätt, var säkert Maisys förtjänst: hon är förslagen och helt orädd och vet vilka rep man ska dra i... - Men för mitt inre öga ser jag den länge (Im90), välvillige Clarence med sin kritvita mustasch i det solbrända ansiktet ligga blodig och kvidande på vägen i Vila Flor med ett dussin råskinn över sig.

Den andra bilen, som jag nyss nämnde och som kom på samma gång som Clarence & Maisy söderifrån, voro två tyska "padres" från Katolska Missionen i Tondoro, 40 km härifrån på vägen till Rundu. De skänkte oss cigaretter, frågade efter vår hälsa och lovade komma efter oss nästa dag. De insisterade på att vi skulle vila en natt på missionen innan vi fortsatte till Rundu och Grootfontein.

Nästa morgon meddelade oss chefen för gränspolisen - jag har glömt hans namn - att det sorgligt nog inte var honom möjligt att tillåta Joaquim följa med oss, han var portugis och måste stanna med sina landsmän i Cairá. Endast vi - fyra tyskar och två svenskar - skulle få fara vidare. Vi måste dock ovillkorligen göra halt vid polisstationen i Rundu för att få provisoriskt visum (de gävo oss för max.15 dagar) samt ordna den obligatoriska försäkringen av våra bilar (30 dagar) Hutter fick försöka hjälpa sig bäst han kunde med oss andra.

Detta var ett hårt slag för oss alla: Joaquim hade nu hunnit bli en av oss...

Vi foro till floden och lägret för att packa & lasta och delgävo Joaquim den trista nyheten. Han smålog litet lömskt och sa: "Se Voces não sabem, deixam-me fazer o que tenciono?" (om ni inte har reda på vad jag ämnar göra, låter ni mig göra det?...))

Man öppnade bommen, vi hälsade tullen & polisen farväl och körde in i Namibia. Padrarna, som tregna sitt löfte kommit att hämta oss, hade tagit med i sin stora Volkswagen den sårade kvinnan från Serpa Pinto, med kulan fortfarande i sitt högra lår

På tisdagen besökte vi tyska konsulatet. Ahlefeldt kom och berättade att man gav hundra Rand åt varje tysk i första hjälps rådde oss att försöka. Försöka dög (som man säger) och vi fingo även samma summa av den hyggelige sekreteraren. För oss var det dock som ett personligt lån från hans sida, att betala tillbaka när så blev möjligt.

Vi gick därefter till Peugeot-agenturen och erbjöd Pösse till försäljning. Den förb-de buffel som här var boss ville ge oss endast 250 Rand: flyktningbilar var det gott om, så denne kallsinnige profitör. Då han erbjöd lika mycket för Hütters ännu blänkande nya åk, som han gett gett motsvarande 4000 Rand för sex veckor tidigare, begrepo vi och drog oss tillbaka.

Vi foro tillbaka till vännen Becker för att betala vår räkning för de sista dagarna: jag ville nu ge honom 14 R. per dag eftersom det var hans normala taxa, men han sa "jag accepterade 10 och 10 förblir det". Jag anmärkte att han var bra mycket bättre mänsklig än hans hutlöse landsman, som just erbjudit 250 för Pösse. Becker sa, vad ville jag ha för den? Jag svarade: för en sådan som han själv, 400 r., han sa topp och saken var klar. Vi fingo den registrerad i hans namn samma dag.

Hütter och Joaquim Freire lämnade oss följande dag för att fara till Prinsloo, vilken kunnat nås per telefon och skulle komma dem till mötes i Umitaba.

Senare på dagen kom pengarna från Blin. Vi kände oss riktigt rika igen, även efter att ha kvitterat med konsulatet.

Men andra hade det mindre lätt. Ahlefeldt förtalade då vi träffade honom för att ersätta honom för hans utgifter, att han på gatan här i Windhoek just träffat Er Santos, agenten för resebyrån i Nova Lisboa hos vilken de löst dem hade sagt att hans egna så väl som Bagdahns flygbiljetter voro värdelösa. De hade sålunda var och en förlorat över hundratusen escudos förutom att de nu inte hade några biljetter. De måste repatrieras genom konsulatets försorg. - Vi hälsade dem alla farväl.

X Vi mötte Clarence och Naisy mitt på Kaiserstreet!
De hade funnit jobb åt Naisy som receptionist på hotellet i Tsunob! skulle nå till Kapstaden med flyget för att ordna med uppehållstillståndet.

X När jag såg Clarence avlägsna sig, lång och mager, nu vitnad och krokig - tänkte jag på den dag, 26 år tidigare, då han mött mig i Lobito med sin Willys 1/2 wheel drive för att visa mig platsen som skulle bli Fazenda "Ceres". Han var den förste att ta emot mig i Angola; han är nu den siste att hälsa mig farväl...

Han och jag hade till slut förlorat allt. Vad säger fransmannen: grandeur et décadence. Finnen kerttu Kaane säger visserligen å sitt håll att "de flesta behöva ett kok stryk av livet för att bli människor...". Nå, det ha vi nu fått, fast det kom en smula sent för att vara oss till gagn.

Vad ingen emellertid någonsin kan ta ifrån oss, är minnena av detta vårt sista kvartsekel av trivsam och intressant tillvaro. Hur som helst då man blir gammal, som vi börja bli, lever man sitt liv på nytt - i minnet -. Mådnaderna har för-

